

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 26 กรกฎาคม 2534

บรรษัทระหว่างประเทศ : เส้นทางพัฒนาของกลุ่มทุนไทย

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

นายทุนไทยกำลังห้าวหาญสุดขีด !

ผมได้บทสรุปข้างต้นนี้จากการติดตามข่าวสารเศรษฐกิจในช่วง 4-5 ปีนี้ กลุ่มทุนของไทยกำลังกระจายการลงทุนไปสู่ต่างประเทศ ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างระบบเศรษฐกิจไทยกับระบบทุนนิยมโลก ทำให้สังคมเศรษฐกิจไทยปราศจากพรมแดนทางภูมิศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ยังผลให้ทัศนภาพของนายทุนไทยแปรเปลี่ยนไปอย่างสำคัญ กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้โลกแปรสภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (globalization) ทำให้นายทุนไทยเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจทัศน์ไปในทางที่มองโลกทั้งมวลเป็นตลาดการลงทุน มิได้จำกัดเฉพาะการลงทุนในราชอาณาจักรไทยเท่านั้น

ในขณะนี้ บริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยหลายต่อหลายบริษัทได้เข้าไปลงทุนในประเทศต่างๆและอีกหลายบริษัท แม้จะยังไม่มียोजनाจักรการลงทุนในต่างประเทศ แต่ก็กำลังเดินอยู่บนเส้นทางเดียวกัน

*ในบรรดาบริษัทยักษ์ใหญ่ด้วยกัน กลุ่มเจริญโภคภัณฑ์ดูเหมือนจะมีพฤติกรรมอันห้าวหาญกว่าบริษัทอื่นใด แหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กล่าวว่า กลุ่มเจริญโภคภัณฑ์ได้เข้าไปประกอบธุรกิจในประเทศต่างๆ รวม 12 ประเทศ บริษัท CP Pokphand Co. ซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจของกลุ่มเจริญโภคภัณฑ์ในฮ่องกงได้เข้าตลาดหลักทรัพย์ลอนดอนในเดือนพฤศจิกายน 2533 และกำลังจะจดทะเบียนเข้าตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์กในไม่ช้านี้ นอกจากนี้ไทยและฮ่องกงแล้วผลประโยชน์ที่สำคัญของกลุ่มเจริญโภคภัณฑ์อยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีน อินโดนีเซีย และเตอร์กี เฉพาะในสาธารณรัฐประชาชนจีน กลุ่มเจริญโภคภัณฑ์ไม่เพียงแต่จะได้ลงทุนสร้างโรงงานฆ่าสัตว์ปีก ซึ่งคาดว่าจะมีส่วนแบ่งตลาดถึง 80% ในนครปักกิ่งเท่านั้น หากยังได้ผลิตรถจักรยานยนต์และรายการโทรทัศน์อีกด้วย

* กลุ่มสหยูเนียนเข้าไปจัดตั้ง Saha-Union International (Georgia), Inc. ในเมือง Tallapoosa มลรัฐยูอร์เจีย สหรัฐอเมริกา เมื่อต้นปี 2533 และซื้อโรงงานปั่นด้ายมูลค่า

10 ล้านเหรียญอเมริกัน ก่อนหน้านี้ กลุ่มสหยูเนียนมีสำนักงานการค้าที่นครนิวยอร์กและซานฟรานซิสโก

* เครือซีเมนต์ไทย เข้าไปร่วมลงทุนกับบริษัทอิตาลีในการตั้งโรงงานกระเบื้องในมลรัฐเทนเนสซี สหรัฐอเมริกา

* บริษัทยูนิคอร์น ซื้อหุ้นทั้งหมดของ Uni Group ในปี 2533 ซึ่งยังผลให้ได้เข้าไปครอบครอง Bumble Bee Seafoods Co. แห่งแคลิฟอร์เนีย และ Unifisch GmbH ซึ่ง Uni Group ลงทุนร่วมกับเยอรมนี

นิตยสาร *The Economist* รายงานว่า บัดนี้ นายทุนไทยเข้าไปลงทุนในสหรัฐอเมริกามากกว่าที่นายทุนอเมริกันเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเสียแล้ว ในปี 2532 บริษัทอเมริกันเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเพียง 14 โครงการ มูลค่าการลงทุน 68 ล้านเหรียญอเมริกัน (หรือประมาณ 1,700 ล้านบาท) ในปี 2533 (เฉพาะช่วง 10 เดือนแรก) มีโครงการลงทุนอเมริกัน 19 โครงการ มูลค่าการลงทุน 92 ล้านเหรียญอเมริกัน (ประมาณ 2,300 ล้านบาท) เงินสดจำนวน 285 ล้านเหรียญอเมริกันที่บริษัทยูนิคอร์นจ่ายไปเพื่อซื้อบริษัทบีมเบิลบีในปี 2533 นั้นมีมูลค่ามากกว่าการลงทุนของชาวอเมริกันในประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ (*The Economist*, December 22, 1990)

นายจีน เคลลี (Jean Kelly) เจ้าหน้าที่กระทรวงพาณิชย์อเมริกัน ซึ่งมีหน้าที่ศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสหรัฐอเมริกากับไทยยืนยันว่า หากพิจารณาเฉพาะกระแสการเคลื่อนย้ายเงินทุนเป็นรายปีโดยไม่คำนึงยอดสะสมที่มีมาต่ออดีต ขณะนี้การลงทุนของไทยในสหรัฐอเมริกามีมากกว่าการลงทุนของชาวอเมริกันในประเทศไทย ข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์อเมริกันบ่งบอกว่า ในปี 2532 นายทุนไทยลงทุนในสหรัฐอเมริกาประมาณ 71 ล้านเหรียญอเมริกัน กระนั้นก็ตาม จำนวนโครงการการลงทุนยังคงอยู่ในระดับปีละ 4-5 โครงการ และมูลค่าการลงทุนยังคงอยู่ในระดับต่ำ (*The Nation*, January 31, 1991)

นับตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา ธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทยเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เป็นผลจากนโยบายการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งให้ความสำคัญแก่ธุรกิจขนาดใหญ่มากกว่าธุรกิจขนาดเล็ก บัดนี้ บริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยกำลังเติบโตใหญ่เป็นบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม หรือที่เรียกกันในวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศว่า TWMs (Third World Multinationals)

บรรษัทระหว่างประเทศหรือ MNCs (Multinational Corporations) ถือกำเนิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งในปัจจุบันเป็นกลุ่มประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ลักษณะสำคัญของ MNCs ก็คือ การเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ที่มีอำนาจผูกขาดหรือกึ่งผูกขาดในอุตสาหกรรมที่

ประกอบการ มีสาขาหรือบริษัทในเครือในต่างประเทศจำนวนมากและมีเครือข่ายทั่วโลก บริษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้จะใช้คุณภาพของสินค้า ลักษณะอันหลากหลายของสินค้า (product differentiation) และเครื่องหมายการค้าหรือยี่ห้อเป็นเครื่องมือสำคัญในการบุกเบิกตลาดและขยายฐานการผลิต MNCs นิยมจัดตั้งสาขาของตนเองขึ้นในต่างประเทศมากกว่าการประกอบธุรกิจร่วมทุน (joint venture) กับนายทุนท้องถิ่น

แต่บริษัทระหว่างประเทศมิได้มีเฉพาะแต่ในโลกที่หนึ่งเท่านั้น โลกที่สามก็มีบริษัทระหว่างประเทศด้วย ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้มีมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว แต่ TWMs มีลักษณะแตกต่างจาก MNCs อย่างมาก เมื่อญี่ปุ่นเริ่มมีบริษัทระหว่างประเทศในทศวรรษ 2500 นั้น นายทุนและนักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันต่างพากันเหยียดหยัน และพากันดูถูกบริษัทยักษ์ใหญ่ของญี่ปุ่นเหล่านี้ว่าเป็นธุรกิจระจอก ลักษณะและพฤติกรรมของบริษัทญี่ปุ่น อย่างเช่นกลุ่มบริษัทมิตซูบิชิ และกลุ่มบริษัทมิตซูบุตสึแตกต่างจากบริษัทยักษ์ใหญ่อเมริกันในทศวรรษ 2500 เกือบโดยสิ้นเชิง แต่เพียง 30 ปีให้หลัง บรรดาบริษัทยักษ์ใหญ่ของญี่ปุ่นเหล่านี้พากันเข้าไปกว้านซื้อธุรกิจอเมริกันเป็นว่าเล่น แม้แต่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและสวนสาธารณะก็ยังคงอยู่ในกำมือของนายทุนญี่ปุ่น จนประชาชนชาวอเมริกันจำนวนไม่น้อยหวาดผวาระบบเศรษฐกิจอเมริกันกำลังถูกรวบงำด้วยทุนญี่ปุ่น

บริษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม หรือ TWMs มีขนาดเล็กกว่า MNCs จากโลกที่หนึ่งมาก โดยมักจะจำกัดการลงทุนเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้าน มิได้มีเครือข่ายทั่วโลกดัง MNCs หากแต่มีสาขาในต่างประเทศเพียงจำนวนน้อยนิดนิยมใช้เทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเข้มข้น (labour-intensive technology) นิยมผลิตสินค้าที่มีมาตรฐานอันแน่ชัด (standardized products) ไม่นิยมผลิตสินค้าที่มีลักษณะหลากหลาย ซึ่งทำให้ความจำเป็นในการใช้จ่ายเพื่อการโฆษณา มีน้อย นิยมประกอบธุรกิจร่วมทุนกับนายทุนท้องถิ่น ตลอดจนมีแนวโน้มที่จะใช้วัตถุดิบและปัจจัยการผลิตในประเทศเจ้าบ้านมากกว่า MNCs จากโลกที่หนึ่ง กลยุทธ์ทางการตลาดของ TWMs ก็คือ การขายสินค้าราคาถูกลง และการปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ต้องตามรสนิยมของผู้บริโภคในประเทศเจ้าบ้าน

เนื่องจาก TWMs มีลักษณะแตกต่างจาก MNCs ในหลายๆด้านนี้เอง นักเศรษฐศาสตร์บางคนจึงไม่ถือว่า TWMs เป็นบริษัทระหว่างประเทศ แต่บางคนก็มีความเห็นว่า TWMs เป็นพัฒนาการขั้นแรกเริ่มของ MNCs หากประเทศเจ้าของ TWMs มีการพัฒนาทางอุตสาหกรรมมากขึ้น และ TWMs เติบโตใหญ่ขึ้น ในไม่ช้าความแตกต่างระหว่าง TWMs กับ MNCs จะค่อยๆสลายไป ในทศวรรษ 2500 Toyota Motor แตกต่างจาก General Motor อย่างมาก และ General Electric ก็ทิ้งห่าง Matsushita Electric ในทางเทคโนโลยีหลายช่วงตัว แต่บัดนี้

เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า บริษัทยักษ์ใหญ่ของญี่ปุ่นกำลังนำหน้าบริษัทยักษ์ใหญ่ในกลุ่มประเทศมหาอำนาจเก่าอย่างมีอาจปฏิเสธได้

กลุ่มทุนในประเทศไทยได้เติบโตกล้าขึ้นมาจากจนถึงระดับที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงเกินกว่าที่ระบบเศรษฐกิจไทยจะรองรับได้ การออกไปผจญภัยทางเศรษฐกิจในต่างแดนจึงดูเหมือนจะเป็นเส้นทางที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ บริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยกำลังเข้าแถวเป็น TWMs ไม่เพียงเฉพาะกลุ่มเจริญโภคภัณฑ์ เครือซีเมนต์ไทย กลุ่มสหยูเนี่ยน และกลุ่มยูนิคอร์นเท่านั้น หากทว่ากลุ่มเกษตรรุ่งเรืองก็กำลังเฝ้าอย่างบนเส้นทางเดียวกันอีกด้วย (ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 7 กุมภาพันธ์ 2534)

การออกไปผจญภัยทางเศรษฐกิจด้วยการลงทุนในต่างแดนของบริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมานี้นั้น เกิดจากเหตุปัจจัยที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

ประการแรก บริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยพยายามแสวงหาผลประโยชน์จากช่วงโอกาสการลงทุนที่เปิดให้ ทั้งนี้เพื่อให้บริษัทสามารถเจริญเติบโตรวดเร็วยิ่งขึ้น การเข้าไปลงทุนในสาธารณรัฐประชาชนจีน อินโดนีเซีย และอินโดจีน นับเป็นอุทาหรณ์อันดี

ประการที่สอง ความเกรงกลัวผลกระทบอันเกิดจากนโยบายการกีดกันการค้าหรือนโยบายปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศที่เคยเป็นตลาดสำคัญ ทำให้บริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยจำต้องพิจารณาถึงการย้ายโรงงาน กรณีของกลุ่มสหยูเนี่ยนและกลุ่มยูนิคอร์นจัดอยู่ในประเด็นนี้ เพราะสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นตลาดสินค้าออกสำคัญทวีความเข้มข้นในการดำเนินนโยบายการกีดกันการค้า ทั้งในกรณีสิ่งทอและปลาหูฉลามกระป๋อง นอกจากนี้ การที่สหรัฐอเมริกาเริ่มตัดทอนสิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากร (GSP) ที่เคยให้แก่ไทย ยิ่งเป็นปัจจัยผลักดันให้บริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยเข้าไปลงทุนในสหรัฐอเมริกามากขึ้น ข้อที่น่าสังเกตก็คือ อุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออกได้รับผลกระทบในเรื่องนี้มากกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ

ในไม่ช้า เราจะได้เห็นบรรษัทระหว่างประเทศของไทยเข้าไปลงทุนในประชาคมยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่ประชาคมยุโรปรวมตัวเป็นตลาดเดียว (Single Europe) ในปี 2535 การที่ประชาคมยุโรปมีแนวโน้มที่จะกีดกันสินค้านอกประชาคมมากขึ้นได้ผลักดันให้บริษัทยักษ์ใหญ่ของสวีเดนและนอร์เวย์พากันย้ายโรงงานเข้าสู่ประชาคมฯ บริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยอาจจะต้องดำเนินตามรอยเดียวกันในเวลาอันไม่ช้าไม่นานนี้